

Saunionoidanlukko

Rutlåsbräken

Botrychium matricariifolium

Uhanalaisuusluokka (IUCN): erittäin uhanalainen (EN)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Saunionoidanlukko on 5–20 cm korkea, ulkonäöltään vaihteleva saniainen. Lyhyt lehtiruoti on usein paksu ja tyvestä ruskehtava. Harmaanvihreä lehtilapa on kapean kolmiomaisen ja noin kaksi kertaa leveytensä pituinen. Lehdyköitä on 2–5 paria ja ne ovat muodoltaan kapeanpuikeat-pitkulaiset ja tylpät. Etenkin suurikokoisena saunionoidanlukko muistuttaa suuresti lähisukulaistaan suikeanoidanlukkoa (*B. lanceolatum*), jonka lehdet ovat kuitenkin leveän kolmiomaiset ja ruodittomat. Saunionoidanlukko voi viettää useita leppovuosia maan alla sienijuurensa varassa, joten sen esiintyminen on oikullista.

Elinympäristö ja levinneisyys

Saunionoidanlukkoa tavataan useimmiten laidunnetuilla hiekkamailla, voimakkaasti tallatuilla ja aurinkoisilla katajakedoilla sekä kivisillä merenrantaniityillä. Kasvupaikat ovat matalakasvuisia ja avoimia. Harvemmin saunionoidanlukkoa on löydetty myös lehtojen pohjakarikkeelta ja varjoisilta kallionpengermiltä. Yleisesti saunionoidanlukko tyytyy hyvinkin karuihin ja niukkakalkkisiin kasvupaikkoihin. Lajia esiintyy niukalti Etelä- ja Keski-Suomessa sekä Ahvenanmaalla.

Nykytila ja uhkatekijät

Saunionoidanlukko on taantunut avoimien elinympäristöjen kasvettua umpeen, kun laidunnus ja niitto on lopetettu. Lisäksi sopivia kasvupaikkoja on hävinnyt metsittämisen seurauksena. Karuilla kasvupaikoilla viihtyvää saunionoidanlukkoa uhkaavat myös keinolannoitteet ja mahdollisesti rehevöittävät ilmansaasteet. Harvoja lehtoesiintymiä voivat uhata metsänkäsittelytoimet. Saunionoidanlukon tunnetuista kasvupaikoista vain muutama sijaitsee suojelualueilla.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltavan saunionoidanlukon suojelu on tavalista vaikeampaa, sillä esiintymät ovat usein hyvin pieniä ja kasvin esiintyminen oikullista. Kasvupaikat säilyvät lajille sopivina usein vain lyhyen aikaa, ja kasvin säilyminen edellyttää soveliaiden kasvupaikkojen syntymistä häviävien tilalle. Saunionoidanlukolle sopivien avoimien elinympäristöjen muodostumista ja säilymistä tulisikin edistää. Suositeltavia hoitotoimia lajin kasvupaikoilla ovat laidunnus ja niitto sekä pensaikon ja puuston harvennus tai poisto. Lehdoissa sijaitsevilla kasvupaikoilla tulee välttää voimakkaita hakuja ja maanmuokkauksia.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Laine, U. 1997. Saunionoidanlukko - rutlåsbräken. Teoksessa: Rytteri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 83-84.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2005. Suuri Pohjolan kasvio. Suom. Vuokko, S. & Väre, H. Tammi, Helsinki. 928 s.

Kuva: Terhi Rytteri